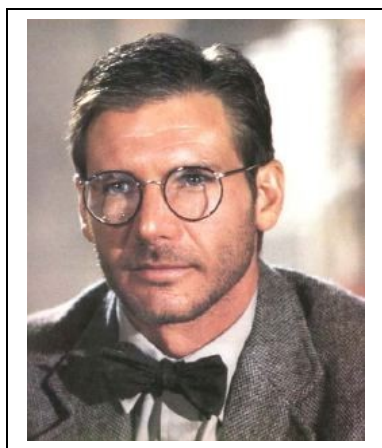

Arkeologer, vad är det?

En inblick i hur arkeologer porträtteras på tv och i film

Av Patrik Fält

C-uppsats i Arkeologi (ARK)

Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet

HT 2007

Handledare: Bodil Petersson

Den här uppsatsen har för avsikt att göra en kvalitativ undersökning av hur arkeologer och arkeologi presenteras i filmer och på tv för att sedan jämföra detta med hur yrkesverksamma arkeologer själva ser på sig och sitt ämne. För detta ändamål har jag tittat igenom ett antal filmer, dokumentärer, tv-serier samt tittat på Internet och gjort intervjuer. Jag kom fram till att det finns tre huvudtyper av arkeologer på tv/film: actionarkeologer, normalarkeologer och akademikerarkeologer. Av dessa stämmer normalarkeologerna med hur arkeologerna själva beskriver sig. Ämnet arkeologi visas antingen som ren artefaktkunskap, primärt i filmer, eller som en nästan exakt vetenskap, primärt i dokumentärer.

Inledning	sid 4
Problemställning	sid 4
Metod	sid 5
Forskningsbakgrund	sid 8
Fiction	sid 10
Film	sid 10
Tv serier	sid 12
Non-fiction	sid 15
Dokumentärer	sid 16
Tv serier	sid 18
Självprofilering	sid 21
Internet	sid 22
Intervjuer	sid 24
Avslutande analys	sid 25
Sammanfattning	sid 31
Referenser	sid 32

Inledning

Vad är en arkeolog? Det är något som intresserat mig sedan jag började läsa arkeologi. Jag ansåg mig själv ha en god uppfattning om vad arkeologer sysslade med tills jag faktiskt började utbildningen. Helt plötsligt inser man hur fel man har haft och hur mycket man inte haft en aning om tidigare. Då började jag fundera över hur det kan ha blivit så, hur kan en yrkesgrupp som alla känner till vara så okänd? Kanske faller det sig naturligt att en grupp som sysslar med att lösa mysterier automatiskt blir mystiska själva? Är arkeologer i största allmänhet dåliga på att nå ut till allmänheten med det vi gör så att vanligt folk får sin information från annat håll som tv och romaner? Är det då så att arkeologer är överakademiska och ser ner på kunskapsförmedling och hellre ägnar sig åt forskning? Troligast beror den skeva bilden på en blandning av flera orsaker. Efter att dessa tankar lagt sig så uppstod en ny, och för mig intressant, tanke. Om det inte primärt är arkeologer som kommer ut med information om sig själva och sina arbetsuppgifter, vem är det då? Och hur porträtteras arkeologer och arkeologi egentligen? I min B-uppsats studerade jag hur arkeologer och arkeologi lyfts fram i några svenska dagstidningar, en upplevelse som gav mig blodad tand och motivation att söka igenom fler medier (Fält 2006). Med detta i åtanke och en C-uppsats framför mig så kändes mitt ämne givet. Jag ska fortsätta leta efter de källor som finns till arkeologisk information i massmedia och undersöka vad de säger oss om arkeologer och arkeologi.

Problemställning

Om det nu är så att bilden av arkeologer primärt kommer från andra källor än arkeologerna själva så är filmer och tv inte en långsökt möjlighet. Jag tänkte därför undersöka hur förhållandet är mellan bilden av arkeologer som ges på tv och film och hur arkeologerna profilerar sig själva. Detta kan sammanfattas i tre punkter:

- Hur framställs arkeologer i tv-program och spelfilmer?
- Hur framställs arkeologi i tv-program och spelfilmer?
- Hur väl överensstämmer de bilder som ges med yrkesverksamma arkeologers bild av sig själva?

För att lättare kunna jämföra de olika bilderna som ges och för att få struktur på arbetet så har jag haft vissa speciella intresseområden som jag lägger extra fokus på. Med detta menar jag naturligtvis inte att man inte ska ta hänsyn till det helhetsintryck man får, men precis som man inte får missa skogen för alla träd så får man inte missa träden för all skog. Det jag har hållit under extra observation är:

- Vilken roll har arkeologen i filmen/serien? Huvudroll, biroll, ond, god, comic relief?
- Vilken klädsel har arkeologerna?
- Vilken kunskapsnivå och vilka expertisområden har arkeologerna? Eftersom titeln arkeolog är lite flytande kan det vara intressant att veta om andra yrkeskåror faller in under kategorin arkeologer, samt om de presenteras som smarta eller dumma.
- Vilket engagemang har arkeologerna i sitt ämne? Är personerna besatta av sitt ämne och skyddar det fanatiskt eller är de relativt likgiltiga inför det?
- Vilka problemlösningsmetoder använder sig arkeologer av?

Metod

En annan sak av intresse är vilka urvalsprocesser som jag har använt för att välja de filmer som jag har med i undersökningen och vilka arkeologer som jag har valt som representanter för sin yrkesgrupp. Tyvärr så har jag inte haft den tid eller de resurser som skulle krävas för en kvantitativ studie utan gjorde en kvalitativ undersökning. De filmer jag har valt är en blandning av filmer som tagits upp av andra arkeologer i liknande studier, filmer som jag sett själv, tips från vänner samt vissa titlar från www.imdb.com. Detta låter kanske inte så vetenskapligt men det har sin logik. Jag kan ju börja med att säga att det enda vetenskapliga sätt jag kom på att välja ut filmer på vore att gå efter tittarsiffror. Då uppstår problemet att gräva fram dessa för varje gång filmerna visats samt finna komplett statistik över alla gånger de hyrts ut i videobutiker och sedan få tag på en uppskattning av hur många gånger de olika titlarna laddats ner från Internet. Detta framstår som en relativt jobbig, för att inte säga näst intill omöjligt, uppgift. Istället tänkte jag så här, om en film/serie har gjort ett någorlunda intryck så kommer folk komma ihåg den och förknippa karaktärerna i den med sina yrken. Dock så ger inte detta ett tillräckligt stort antal filmer för en undersökning, vilket är anledningen till användningen av www.imdb.com. Imdb står för *Internet Movie Data Base* och är essentiellt en lista över filmer tillgängligt via Internet. I databasens sökfält har jag gjort

en sökning på ordet "archeology" och sedan försökt komma över så många titlar jag har kunnat. Begränsningen ligger mer i min budget och införskaffningsförmåga än något annat. Jag har dessutom valt att endast ta filmer från 1980 och framåt. Detta dels för att de ska vara någorlunda jämförbara med varandra och det andra materialet, dels för att jag mest är ute efter den moderna bilden av arkeologen. Utöver detta har jag velat begränsa uppsatsen.

Metoden för att utse vilka arkeologer som jag skulle intervjua är en blandning av slumpmässighet och planering. Naturligtvis så blir ju bilden skev av hur en arkeolog är om jag för hand skulle välja ut arkeologer att intervjua, men å andra sidan så kan man inte helt överlåta det till slumpen då man riskerar att även detta ger en skev bild, speciellt när man inte gör ett kvantitativt urval. Därför beslöt jag mig för att göra fem intervjuer med arkeologer från Institutionen för arkeologi och antikens historia i Lund för att få ett mer akademiskt perspektiv, samt fem intervjuer med arkeologer verksamma vid Malmö kulturmiljö för att få ett mindre akademiskt perspektiv. Valet av de individuella arkeologerna från Lund står jag personligen bakom. Jag valde ut Cornelius Holtorf och Bodil Petersson för att de båda arbetat en del med hur arkeologer uppfattas och porträtteras, deras syn på saken kan därför vara extra intressant. Bodil är forskare/vikarierande lektor och Cornelius forskarassistent och för att inte få ett perspektiv som är alltför påverkat av forskare så valde jag de andra tre från Lund med deras titel i åtanke. Anders Ödman (lektor och docent) blev mitt nästa val. Anders är en väldigt unik person, han är utan tvekan en av de personer som jag har haft lättast för att komma ihåg under min utbildning. Av just den anledningen så kan jag spekulera kring att det intryck han ger kan få extra stort inflytande på folks uppfattning om arkeologer och därför valde jag honom. Efter detta ansåg jag att jag saknade en professor i samlingen. Deborah Olausson valde jag ut slumpmässigt bland de professorer som arbetar på institutionen. Som sista person valde jag ut Jenny Nord (doktorand), även hon slumpmässigt utvald utifrån hennes yrkestitel. Valet av de fem personerna från Malmö kulturmiljö var slumpmässigt. Jag tog kontakt med Maria Westberg vid Malmö kulturmiljö som hänvisade mig till arkeologen Per Sarnäs. När jag sedan kom för att göra intervjuerna så var Per tjänsteledig och Anders Högberg tog hand om mig istället. Högberg anmälde sig frivillig att bli intervjuad och efter intervjun med honom letade vi upp fyra andra som hade tid att bli intervjuade. Vi gick inte efter någon speciell ordning utan tog de som kunde, vilket blev Jan Öijeberg, Anette Gruber, Nils Björhem och Anders Gutehall.

När det gäller frågorna som jag ställer i mina intervjuer så är dessa konstruerade helt och hållet av mig själv (se bilaga 1). Frågorna jag ställer har till syfte att ge en inblick i några av de teman som jag valt att titta närmare på i filmmaterialet. De första tre frågorna är till för att bestämma hur yrkesverksamma arkeologer går klädda. Fråga fyra till sex är till för att se hur mycket kontakt arkeologer har med allmänheten. Är det så att man har lite kontakt med allmänheten så ger det större utrymme för fiktion och missuppfattningar. Frågorna sju till nio är till för att se hur mycket tid en arkeolog lägger på jobbet. Mycket arbete kan betyda stor arbetsbörda men det visar också att man måste ha ett visst engagemang och en viss glädje för sitt yrke. Frågorna tio och elva är tänkt att ge mig en bild av hur mångkunnig den yrkesverksamme arkeologen är. Detta ska jag sedan jämföra med de fiktiva arkeologernas kunskapsbredd. Näst sista frågan är till för att se arkeologernas egna bild av sig själva, man kan ju spekulera i att om det är någon yrkesgrupp som känner oss bäst så är det vår egen. Sista frågan är bara till för att roa och lätta up stämningen efter intervjun. Samtliga frågor finns i bilaga 1.

Lika intressant som valet av arkeologer är vilka Internetsidor jag har granskat närmre. Inledningsvis har jag valt www.ark.lu.se, vilket är hemsidan för institutionen för arkeologi och antikens historia i Lund. Jag har även valt <http://www.malmo.se/kulturmiljo>, där man kan läsa om Malmö Kulturmiljö. Dessa hemsidor anser jag som självklara val eftersom jag intervjuar personer från dessa platser. Men jag tänkte även titta närmre på vissa andra sidor. Det första jag gjorde var att göra två google-sökningar, det vill säga sökningar på sidan www.google.se, en på ordet "arkeolog" och en på "arkeologi". Detta motiverar jag med att google är en av, om inte den mest, kända sökmotorn på Internet och därmed är det högst troligt att just den sidan skulle användas om en person skulle leta efter information om arkeologer. Därefter tittade jag närmare på de länkar som kom upp på förstasidan, vilka bland annat innefattade Malmö kulturmiljö men även länkar till företag som sysslar med arkeologisk konsulverksamhet, wikipedia, arbetsförmedlingen och några fler. Vissa länkar sållades bort då de kom med på båda sökningarna och andra sållades bort då de var helt irrelevanta, (en total lista finns i källförteckningen). Sen ansåg jag att jag borde titta på andra universitets hemsidor också för att få en mer nyanserad bild så jag gick till Uppsala, Stockholms och Göteborgs universitets hemsidor för arkeologi och antik historia/antikens kultur. Att det blev just dessa universitet och inte några andra beror helt på slumpen.

Forskningsbakgrund

Självklart är jag inte den första som intresserar mig för arkeologins förmedling och lika säkert är att jag inte är den sista. Jag tänkte under denna rubrik redogöra för några av de arkeologer och historiker som har undersökt liknande områden.

Cornelius Holtorf

En arkeolog som särskilt analyserat arkeologin i populärkulturen är Cornelius Holtorf som 2005 skrev boken *From Stonehenge to Las Vegas. Archaeology as Popular Culture* och som 2007 kom ut med *Archaeology is a brand! The Meaning of Archaeology in Contemporary Popular Culture*. Båda dessa tar upp hur arkeologi uppfattas och används i dagens samhälle. Holtorf har gett ut fler verk, men dessa är de som är intressanta för mitt ämne. I *From Stonehenge to Las Vegas* tar Holtorf upp arkeologins roll i populärkulturen bland annat vad den används till och hur den uppfattas. Boken bearbetar just arkeologer på tv och i film och är därför en av de viktigare litterära källorna för mig. Boken *Archaeology is a brand!* bygger vidare på mycket av det som sägs i den förra och tar det ett snäpp längre. Här lägger Holtorf fram tanken att arkeologi är ett varumärke som kan säljas och att vi kanske måste se oss som försäljare av en upplevelse för att lättare få ut vår information. Dock tolkar jag det inte som att Holtorf menar att vi ska sälja ut oss utan snarare att vi ska ha bättre förståelse för vilken roll vi har i samhället. Även detta är en användbar bok i detta uppsatsarbete. Utöver dessa böckerna har Holtorf även skrivit ”An archaeological fashion show” som är en del i antologin *Archaeology and the Media*(red Timothy Clark & Marcus Brittain) som kom ut 2007. I vilken Holtorf analyserar arkeologers klädsel, attityd till sina kollegers klädsel och vilka effekter det kan ha på hur man uppfattas.

Stig Welinder

En annan person som har studerat arkeologins roll i dagens media är arkeologen Stig Welinder. Welinder har skrivit en hel del verk om ett flertal olika ämnen. Det som faller inom ramen för denna uppsats är dock främst *Arkeologiska bilder* som kom ut 1987 och *Arkeologisk yrkesidentitet* som kom 2000. I *Arkeologiska bilder* tar Welinder upp arkeologin i dagliga tidningar och i samhällsdebatten. Han tar upp hur man använder sig av forntidsmotiv i moderna bilder för att göra reklam eller för att anspela på något. Visserligen så är denna bok mer inriktad på ämnet arkeologi och hur det används men det finns betydliga delar om hur personerna som sysslar med ämnet uppfattas. Dock är texten något gammal och mycket kan

ha hänt sedan 1987 då boken trycktes. Betydligt nyare är *Arkeologisk yrkesidentitet*, ett verk där Welinder tittar närmare på arkeologen och hur arkeologer betar sig, ser ut och tänker. Welinder går igenom hur ämnet har förändrats genom tiden sedan det skapades på 1800-talet. Han analyserar även varför utvecklingen av ämnet arkeologi gått i den riktning den har. Allt som allt anser jag att det är en bra text om hur arkeologer är, dock så finns det en sak som är värd att ha i åtanke. Fokus ligger på hur arkeologer uppfattar varandra och inte på hur allmänheten uppfattar arkeologer.

Ulf Zander

Historikern Ulf Zander har skrivit boken *Clio på bio*(2006) som tar upp hur film används och uppfattas i USA. Även om arkeologer på film inte tas upp specifikt i boken så finns det mycket att lära om hur man använder filmspråk och hur historia tolkas och används. På många sätt är detta en värdefull bok när det kommer till tolkningen av filmmaterialet.

Bodil Petersson

I arkeologen Bodil Peterssons D-uppsats från 1994, *Indiana Jones på birka: om arkeologisk popularisering och forskning*(1994) tar hon upp fenomenet popularisering och vad det har för effekter på arkeologin, vilket har direkt relevans för det jag studerar eftersom all form av arkeologi på tv är en försköning och popularisering av ämnet för att lättare kunna tas emot av allmänheten. Även Peterssons doktorsavhandling *Föreställningar om det förflutna: Arkeologi och rekonstruktion*(2003) berör ämnet förmedling av arkeologi. Boken behandlar visserligen inte tv-mediet i första hand, men innehåller användbar information relaterad till ämnet i alla fall.

Catrin Sandberg

Arkeologen Catrin Sandberg har skrivit artikeln ”Jakten på den populära identiteten” (Sandberg *in press*) i vilken hon tittar närmre på de stereotypa bilderna som ges av arkeologer. Även om jag inte specifikt är ute efter stereotyper så är det alltid bra att ha dem med i beräkningarna och så har det gett mig en djupare insikt i vad jag ska titta efter. Hon letar efter dessa stereotyper i dagspress och filmer och avslutar med några tankvärda funderingar kring bland annat allmänhetens möjlighet att få en arkeologiskt styrd bild av arkeologi.

Fiction

Det finns många olika typer av program på tv, vissa har t.ex. för avsikt att lära och andra att underhålla. Detta kan verka självklart men är enligt mig något man lätt glömmer bort. Hur många gånger har man inte hört någon säga *det där stämmer inte* eller *sådana fanns inte på den tiden* när man tittar på en film där hela konceptet bryter mot verkligheten? Exempelvis så påpekade en god vän till mig en gång att det faktum att man hör rymdskeppen flyga omkring, skjuta och explodera i Starwars-filmerna bryter mot fysikens lagar. Ljud existerar inte i rymden och man borde därför inte höra dem. Utöver det faktum att dessa scener hade varit mycket tråkigare utan ljud och att ljudet måste vara där som stämninggivare och spänningshöjare så väljer han att helt ignorera att hela filmen bryter mot verkligheten. Jag har faktiskt kommit på mig själv några gånger att göra samma sak, bland annat när jag såg filmen *Tomb Raider* senast. I filmen slåss huvudkaraktären Lara Croft mot stenstatyer som kommit till liv i ett stadium i filmen. Dessa har Croft inga problem med att slå sönder med svärd eller skjuta sönder med pistoler. Men istället för att reagera på det faktum att stenstatyer inte kan röra sig av egen kraft så påpekar jag genast för en vän som jag ser filmen tillsammans med att man inte kan slå sönder sten så enkelt. Alla filmer har problemet att sälja hela filmen som trovärdig, när en värld byggs upp så ges den vissa regler och variabler som den måste hålla sig innanför för att inte bryta sin egen illusion. I exemplet där Lara Croft slår sönder levande stenstatyer med ett svärd bryter hon illusionen eftersom sten fortfarande är sten. I hennes värld så finns magi eller övernaturliga makter som kan få stenstatyer att leva och röra på sig, alltså accepterar man det när man ser det. Dock uppstår det ett problem när man inte vet att det man ser är fiction. Om jag ser på ett program där en läkare utför ett kirurgiskt ingrepp på en patient så vet inte jag om han skär på helt fel sätt, går fel tillväga eller om det i största allmänhet är icke trovärdigt eftersom jag inte vet hur det ser ut i en operationssal under en operation. Samma sak gäller när icke arkeologer ser en arkeolog utöva sitt yrke på film, om man inte vet att det är fel så kan man inte se felet. Då ställs vi inför en intressant fråga: Hur mycket av det vi ser i filmer om arkeologi är fiction?

Filmer

En av världens mest kända arkeologer härstammar från filmens värld och är långt ifrån en vanlig arkeolog. Indiana Jones är en karaktär som haft huvudrollen i tre filmer, och snart en fjärde, i mängder av spel och till och med en egen tv-serie. Trots att han är arkeologins fiktiva frontfigur så sysslar Indiana Jones väldigt lite med arkeologi i de filmer han varit stjärnan i. Detta för att han, som så många andra arkeologer på film, är äventyrare i första och arkeolog i

andra hand. Även Lara Croft, som brukar lyftas fram som en känd fiktiv arkeolog, sysslar över huvud taget inte med arkeologi. Inte heller huvudkaraktären Ben Gates i filmen *National treasure* sysslar så mycket med arkeologi utan är primärt en äventyrande skattletare trots att han stämplats som arkeolog. Dessa arkeologer stämmer faktiskt precis överens med Sandbergs äventyrande arkeologstereotyp (Sandberg *in press* 43ff).

Faktum är att nästan alltid när en arkeolog har huvudrollen så är han eller hon mer äventyrare än arkeolog. Dock är saken annorlunda när arkeologen har en biroll. Då är det vanligare att de porträtteras som något excentriska akademiker, mer bokmal än actionhjärte. Exempel ser vi i filmen *Mumien*, där hjältarna är en soldat, en bibliotekarie och en skojare. Den enda egentliga arkeologen som finns med har en liten biroll vars öde är att släppa lös och sedan bli uppäten av mumien. Även i filmerna *Lost treasure of Atlantis* och *Den ofrivillige golfaren* är arkeologen en excentrisk akademiker. Sandberg har också identifierat denna grupp av arkeologer och jag tycker hennes beskrivning stämmer väl överens med min egen uppfattning. Hon nämner bland annat att den akademiske arkeologen kan ha spenderat hela livet på en specifik sak, eller är hans/hennes öde endast är att dö efter att ha släppt lös en hemsk ondska på grund av sin egen oförsiktighet (Sandberg *in press* 41f).

En sak som jag har funnit intressant är hur många av karaktärerna som fått benämningen arkeologer men som i själva verket inte är det. Karaktären Evelyn Carnahan från *Mumien* blir ibland benämnd arkeolog fast hon i själva verket är bibliotekarie, givetvis en överkvalificerad bibliotekarie som inte bara kan hålla ordning i bibliotek utan även kan läsa och tala antik egyptiska. Distrikts Antikvarien Berglund i filmen *Den ofrivillige golfaren* ses också som arkeolog när han i själva verket är en antikvarie. I filmen *National Treasure* spelar Nicolas Cage karaktären Ben Gates som benämns som arkeolog men vars yrke aldrig egentligen etableras i filmen. Lara Croft ses även hon som en actionarkeolog men hon har i själva verket inte någon formell utbildning inom området utan endast ett passionerat intresse för äventyr.

Nästan samtliga karaktärer är dessutom nästan maniska i sitt engagemang. Indiana Jones åker världen runt och slåss mot nazister för att få tag på sina artefakter, han riskerar liv och lem mycket ofta och skyr inga medel över huvud taget. Lara Croft åker även hon runt hela jorden för att hitta sina artefakter och använder sina pistoler mer än något annat. Ben Gates från *National Treasure* har jagat samma skatt i hela sitt liv, faktum är att hela hans släkt i flera generationer har gjort det. Han har inga större problem med att stjäla antika skatter från

museer för att komma längre i sitt sökande, dock så använder han inte vapen och till skillnad från både Jones och Croft så värnar han om andra antikviteter än just den han jagar.

Arkeologen Atticus i filmen *Lost treasure of Atlantis* har vikt sitt liv åt att bevisa Atlantis existens. Genom filmens gång visar han att hans maniska sida styr över hans samvete när han förråder sina vänner för att få en större chans att finna Atlantis. Karaktären Daniel Jackson från filmen *Stargate* satsar hela sin karriär för att försöka övertala världen att pyramiderna i Egypten är utomjordiska landningsplattformar, något han dessutom försöker utan en större mängd bevis. I Disneyfilmen *Atlantis the lost Empire* är Milo James Thatch helt besatt av att hitta Atlantis. Han är själv inte arkeolog utan kartograf och lingvist men hans farfar var arkeolog och Milo följer i sin farfars fotspår. Nästan alla filmarkeologer, eller personer som antas/anges vara arkeologer, är åtminstone milt besatta av sitt specifika forskningsområde.

Trots att många av dessa arkeologkaraktärer är skjutglada och inte tvekar att förstöra antika föremål om det skulle ta dem ett steg i rätt riktning, så har nästan alla två saker gemensamt, de är kvicktänkta och bra på att lösa pussel. Ofta ställs arkeologerna inför någon antik dödsfälla och finner vägen igenom där många tidigare mött sina öden. Nästan alltid får de improvisera sig igenom fälla efter fälla, även om arkeologerna för det mesta är experter på just den specifika kulturen och har memorerat allt som finns att lära sig. Filmarkeologernas problemlösningsmetod är intressant eftersom den är så tvådelad. Ena stunden går de lugnt, metodiskt och akademiskt tillväga för att nästa sekund kunna förstöra en perfekt bevarat artefakt på magkänsla.

Tv-serier

Att jag delar på filmer och serier är mestadels för att karaktärer i serier har en helt annan möjlighet att utvecklas under tidens gång. Karaktären ställs inför mer situationer, måste göra fler val och har fler minuter framför kameran. Att jämföra karaktären Daniel Jackson från *Star Gate SGI* (serien) med karaktären Daniel Jackson från *StarGate* (filmen) visar detta tydligt. Genom att bara titta på tiden som de olika filmerna upptar så inser man att skillnaden måste vara stor. Filmen *Stargate* har en speltid på 121 minuter, serien har 212 avsnitt som vardera ligger kring 45 minuter vilket ger mer än 9500minuter. När man jämför en speltid på 9500minuter mot en på 121minuter kan man inte annat än dra slutsatsen att det kommer vara skillnader. Man kan även tänka det i termer som att serien har mer än 78gångar längre speltid

längre än filmen. Detta är naturligtvis ett extremt exempel eftersom få serier varar i tio säsonger men det illustrerar poängen väl.

Serierna och filmerna har dock många saker gemensamt, arkeologerna är ofta mer äventyrare än något annat. De mest kända fiktiva arkeologerna i någon tv-serie är nästan garanterat Kapten Jean Luc Picard från *Star Trek the next generation*, Dr Daniel Jackson från *Stargate sg1* och Sydney Fox från *Relic hunters*. Visserligen visar Picard sällan sin arkeologiska sida och det är troligtvis få som skulle identifiera honom som arkeolog, men arkeolog är han. Picard ger en väldigt smickrande bild av arkeologi då han ofta nämner hur mycket man kan lära sig och lägger större vikt på kunskapen än artefakternas monetära värde. Arkeologi är dock inte ett jobb för Picard utan en hobby, man kan se honom i avsnitt 19 säsong 3 på semester då han genomför en utgrävning i jakt på en artefakt. Karaktären Wash från *Star Trek TNG* är dock motsatsen, en före detta arkeologiasistent som nu åker runt i galaxen och plundrar artefakter som hon säljer till högstbjudande (<http://memory-alpha.org/en/wiki/Wash>). När det gäller Daniel Jackson och Sydney Fox är det dock ingen tvekan om att de är arkeologer, Jackson är dessutom antropolog och lingvist och kan över 50 språk. Alla dessa karaktärer är huvudkaraktärer men har ändå mycket olika roller. Sydney Fox jämförs ofta och gärna med både Lara Croft och Indiana Jones, med all rätt. Som karaktär är hon nästan en rak kopia av Indiana Jones, när största skillnaden är könet så är inte skillnaden stor. Sidney får i varje avsnitt reda på var en artefakt kan finnas eller ett uppdrag om att finna en specifik artefakt, vilket hon gör. Hon kan slåss mycket bra, har kontakter i undre världen och är mycket kunnig. Likt Indiana Jones så kan hon använda sig av sin charm för att få sin vilja igenom. På alla sätt är hon en Indiana Joneskopia. Hennes assistent Nigel Bailey är på många sätt hennes raka motsats. Han är lite blyg, småklumpig, kan inte riktigt slåss och är långt ifrån en kvinnokarl. Han påminner på många sätt om Daniel Jackson och utvecklas precis som han åt ett mer actioninriktat håll. I *Stargate sg1* så är Daniel Jackson den eviga diplomaten, han ser det bästa i alla, vill alla väl, vill att alla ska komma överens och må bra. Han är också öppen för allt nytt som hittas och generellt en lysande källa av godhet. Detta är definitivt en av de mest smickrande bilderna av en arkeolog som jag sett. Genom seriens gång utvecklas han från en akademiker som tvingas ut i fält till en fullblods actionarkeolog med den skillnaden att han behåller sin filosofi om fred och godhet och till skillnad från exempelvis Jones och Croft försöker han in i det längsta att finna en diplomatisk lösning på alla problem.

Att de alla är klassiska actionarkeologer syns även tydligt på deras klädsel. Picard och Vash går klädda i kakikläder inspirerade av kolonialtiden när de gör sin utgrävning (*Captain's Holiday* [TNG](#), Episode [3x19](#)). Sydney Fox går ofta klädd i tigha kläder, boots och läderjacka. Efter ett tag börjar även hennes assistent Nigel bära mer actionarkeologiska kläder, trots att hans roll är den mer försiktige och mesige av duon. Jackson är mer av ett undantag eftersom han alltid arbetar för militären och tvingas ha uniform. Dock finns det avsnitt när han går utanför basen i civil klädnad och mycket riktigt följer han det arkeologiska modet. I de första säsongerna ser han mer akademisk ut i sina civila kläder för att sedan mer gå runt i läderjacka och jeans.

Som jag nämnde tidigare så har karaktärer i serier mer tid i rutan än filmkaraktärer och även om det är bra ur den synvinkeln att det ger karaktären mer tid att utvecklas så innebär det också nackdelar. Mer tid innebär mer problem, vilket innebär större kunskapskrav. Sydney Fox får reda på en ny relik i varje avsnitt, dessa kommer från jordens alla hörn och alla möjliga tidsåldrar. Det kan vara allt från Buddhas skål till Al Capones diamantbelagda pistol (<http://www.tv.com/relic-hunter/show/2470/episode.html>). Även om hon från tillfälle till tillfälle faktiskt kollar upp artefakternas historia i böcker eller liknande så vet hon nästan alltid redan allt som finns att veta, något som är extraordinärt och som skulle kräva ett nästan fotografiskt minne. Snäppet värre är Daniel Jackson, vilket kan ha lite att göra med att *Stargate sgl* varade längre än *Relichunter*. När Dr. Jackson och hans vänner åker runt i universum så upptäcker de att människor rövats från jorden och placerats ut på en stor mängd planeter och används som slavar. Varje planet befolkning härstammar från en unik civilisation på Jorden och naturligtvis känner den gode doktorn till dem alla. Picard är lika, om inte mer, kunnig än Dr. Jackson, eftersom han känner till flera civilisationer från många olika planeter med annat ursprung än jorden. Och då är arkeologi bara en bisyssla för kaptenen.

Engagemanget hos våra fiktiva seriearkeologer är lika starkt som engagemanget hos filmarkeologerna. Sydney Fox, som på många sätt liknar både Indiana Jones och Lara Croft, är minst lika engagerad då hon sätter liv och lem på spel i varje avsnitt, allt för att rädda historiska artefakter. Hennes assistent Nigel delar inte hennes lejonmod men är minst lika engagerad då han följer henne till världens alla hörn. Picard kan ses hålla tal under en arkeologikonferens ombord på sitt skepp vilket inte bara visar att han håller sig ajour om nyheter utan att han även är framstående inom arkeologkretsar ("*Qpid*" [TNG](#), Episode [4x20](#)). Daniel Jackson riskerar även han liv och lem i nästan varje avsnitt men till skillnad från andra

fiktiva arkeologer så gör han det nästan aldrig för en artefakts skull eller för att rädda något av historiskt värde. Oftast står hela galaxens existens på spel och Jackson gör det han gör för att rädda liv. Han är visserligen ledande inom arkeologi för utomjordiska kulturer men det är i få avsnitt man ser honom vara arkeolog (avsnitt 07 säsong 07- *enemy mine*, 04 08- *the first ones*, 03 05- *learning curve*). Han är helt klart passionerad för ämnet men man ser inte mycket av det då han konstant tvingas prioritera annat. Behöver något någonsin slå upp i en gammal bok så kan man ge sig sjutton på att det är Jackson som gör det.

På många sätt är Fox, Picard och Jackson väldigt lika men när det gäller problemlösning är de mycket olika. Fox löser för det mesta sina problem på ett av två sätt, genom att stjäla/lura från någon eller genom våld. Fox är på många sätt lik vilken tjuv som helst och likt en tjuv så kan hon många gånger ignorera lagar och bestämmelser för att få det hon vill. Picard är en mer tålmodig man och vill lösa så många problem som möjligt utan våld. Han respekterar andra kulturers lagar och seder och är noga med att inte förolämpa andra. Kräver situationen det så har han dock inga problem att ta till våld. Även Jackson är en evig pacifist som man sällan ser mer beväpnad än han absolut måste vara. Långt efter att andra har gett upp en fredlig lösning så står Jackson där och predikar diplomati. Det känns riktigt smickrande att de porträtterar en arkeolog som innehar en ängels tålmod. Sett ur ett sådant perspektiv är Picard och Jackson mer troliga som karaktärer än Fox då hennes karaktär verkar vara närmast omöjlig att få att sitta still i fem minuter, och alla akademiska yrken kräver en hel del stillasittande.

Non-fiction

På ett liknande sätt som förra stycket är detta uppdelat mellan dokumentärer och tv-serier. Ser man en arkeolog i en dokumentär så kan man som bäst följa honom/henne under hela dokumentärens gång och som sämst bara under ett kort klipp. Ser man på en serie där samma arkeologer används hela tiden, som *Time Team* eller *Utgrävorna* så får man enligt mig en bättre bild av hur de arbetar, resonerar och är som individer. Jag nämnde tidigare i stycket om Fiction att det kan vara svårt att bryta sig igenom en films illusion om man inte har förhandskunskap om hur saker fungerar, ett liknande problem finns inom non-fiction. Ser du en spelfilm så vet du att den inte stämmer överens med verkligheten, hur realistisk och bra den än är så är det ett faktum. I en dokumentär å andra sidan tar man för givet att allt man ser är som det är i verkligheten. Nu är det ju tyvärr inte fallet och är man inte medveten om det,

om man inte tänker på det, så är det lätt att falla i fällan. Ska en person bli intervjuad i en dokumentär så är det exempelvis troligt att han/hon klär upp sig något eller i alla fall inte ser ut som han/hon skulle göra vilken vardag som helst. Många producenter vet att publiken förväntar sig att olika människor ska se ut på olika sätt och kan därför be folk vara klädda på olika sätt eller bara ta med klipp när de är klädda på ett visst sätt. I slutändan så är det man ser producentens syn och glömmer man bort det så är det man ser lika mycket fiction som i en spelfilm.

Dokumentärer

Dokumentärer kommer i alla slag, storlekar och former och de handlar om allt möjligt. Många dokumentärer handlar på ett eller annat sätt om forntiden och i dem kan det finnas arkeologer. Ett problem som jag har stött på när jag tittat igenom dokumentärer i sökandet efter arkeologer är att man sällan sätter ut titlar som *arkeolog* eller *historiker*. Många gånger kan det stå doktor eller professor, men det står inte vad de är doktorer eller professorer i. Enda ledtråden till deras yrke är många gånger bara vad de talar om och i vissa fall klädelsen (t.ex. *Ancient Empires* 2001).

Oftast är arkeologer bara någon slags expertkommentator i dokumentärer. Man har en genomgående berättarröst som berättar det mesta men i vissa stycken klipper man in en arkeolog som berättar om något fynd eller en plats och dess betydelse (t.ex. *Pyramids* 2002). Om man jämför en dokumentär med en akademisk uppsats så representerar arkeologerna någon slags visuell fotnot som validerar det som sägs i dokumentären. Naturligtvis är vi inte ensamma i den positionen utan delar den med många andra yrkesgrupper. Arkeologer och andra vetenskapsmän förblir ofta relativt anonyma i dokumentärer, deras namn tas upp och de blir presenterade, men efter att de sagt sin lilla bit så går man över till nästa sak. Det kan liknas med dagens slit och släng mentalitet fast med kunskap, någon slags snabbmat för hjärnan.

Arkeologerna i de dokumentärer jag har sett följer väl de klädstilar som Cornelius Holtorf tar upp i sin text "*An archeological fashion show*" (2007). Vissa går klädda i slips och kavaj, andra som vilken vanlig människa som helst och en skara går klädda i utgrävningskläder. Till detta hör argumentet som jag framförde ovan, nämligen producentens vision samt plats och lämplighet. Man kan tänka sig att arkeologen exempelvis inte är klädd i fina, ömtåliga kläder

om han/hon är ute på en grävning och alla på en utgrävning klär sig praktiskt och komfortabelt. Ska man å andra sidan bli intervjuad på sin arbetsplats på ett universitet så kanske man klär upp sig lite för tillfället, eller åtminstone snyggas till sig lite i form av att ta på en skjorta och kavaj. I några dokumentärer har jag sett arkeologer som klär sig i klassiskt kolonial stil med kaki och tropik hjälm. De har även befunnit sig på platser som man klassiskt identifierar med sådan klädsel, exempelvis Syd- och Centralamerika (*Pyramides* 2002). Om arkeologen har på sig den här klädseln för att han/hon vill det eller för att han/hon uppmanas till det vet jag inte. Men det är inte helt otroligt att ljusa bomullskläder kan vara sköna att ha i ett varmt land.

De arkeologer man ser i dokumentärer är oftast doktorer eller professorer eller har någon annan akademisk titel. I vissa fall är de ledande forskare inom ett visst område. Saken är i alla fall klar att dessa människor målas upp som extremt kunniga inom sitt område. Dock får man lätt bilden av att alla experter är mycket specialiserade eftersom en person oftast bara deltar i en liten del av dokumentären. En arkeolog går in och berättar om ett visst fynd, en viss plats och sedan är hans/hennes deltagande klart. Bilden som specialiserad expert behövs också för att validera informationen som ges. Tror man att de som berättar för en vet vad de pratar om så är man mer benägen att lyssna.

Att bedöma engagemanget en arkeolog Känner för sitt ämne genom att titta på dokumentärer anser jag svårt p.g.a. resonemanget jag fört ovan. Om du ser en person prata i fem minuter om ett fynd så säger inte det så mycket egentligen. De flesta man ser i dokumentärer har ett tydligt brinnande intresse för ämnet och det skulle ju tyda på att de är engagerade. Liksom bilden av att de är specialiserade tyder ju på deras engagemang inom just det ämnet. Men inget av dessa tecken är 100% säkra. Detsamma gäller problemlösningsmetod. I och med att man bara ser arkeologen berätta om något, så ser man sällan hur personerna har gått tillväga för att lösa specifika problem. Det finns dokumentärer som är mer kriminaltekniskt/medicinskt inriktade, som de om ismannen Ötzi där man lägger upp programmet så att man lägger upp ett problem eller en fråga som man sedan löser. Även om dessa delvis visar hur en arkeolog kan tänka så är det inte alltid tydligt hur man kom fram till lösningarna. Många gånger kan man sitta i ren förundran och undra om de bara dragit upp svaren ur en hatt eftersom de varit så dåliga på att visa arbetsmetoden. Nog för att jag kan förstå att det finns begränsat utrymme i en dokumentär och att man därför inte kan visa allt (*Iceman* 2003).

Tv-serier

I denna kategori hamnar sådana program som *Time Team*, *Utgrävarna*, *Vrakletarna* och *Svenska slag*. Tanken bakom är densamma som bland non-fiction serierna, nämligen att man kan följa arkeologerna under längre tid och i fler situationer. Dessutom är just dessa serier speciella eftersom de fokuserar på arkeologin mer än på någon annan vetenskap. Arkeologi som vetenskap är nog unik med att ha tv-serier som fokuserar så intensivt på den, även om mycket av fokus hamnar på berättelsen som man kan lära sig genom arkeologin så tar just den arkeologiska vetenskapen stor plats.

I dessa serier är arkeologerna stjärnorna, i *Utgrävarna* och *Vrakletarna* är det till och med en arkeolog som är programledare. *Svenska slag* är lite av ett gränsfall. Även om Bo Knarrström är med i nästan alla avsnitt av serien så har han inte riktigt samma roll som arkeologerna i de andra tre serierna har. Knarrström fungerar mer som arkeologerna i dokumentärer, han kommer in emellanåt och berättar lite om hur det har varit, vad som har hänt på vissa platser och så vidare. I just *Svenska slag* tillkommer det även andra arkeologer i vissa avsnitt som säger sin lilla munsbiter av information innan de försvinner igen, precis som i de flesta dokumentärer. I *Time Team* och *Utgrävarna* är nästan alla arkeologer, i *Vrakletarna* är det en blandning av marinarkeloger, dykare och sjömän, vilket leder till att man lär känna arkeologerna på ett helt annat sätt, de får kontinuerligt berätta om vad de har hittat, vad de kommit fram till och varför. Man följer ofta stora delar av den arkeologiska processen genom programmet och man visar olika arbetssätt som arkeologer har. Samtidigt finns samma fara som bland dokumentärerna att man glömmet att det är ett tv-program och glömmet det faktumets påverkan.

Eftersom de flesta arkeologer som man ser i dessa serier är ute i fält så har de också nästan alltid fältkläder på sig, vilket är föga förvånande. Det ger en bra möjlighet att se hur arkeologen i fält ser ut. Det absolut första man ska komma ihåg är att folk klär sig olika beroende på vädret. Är det solsken och varmt så har man i regel på sig mindre än om det är blåsigt, kallt och regnigt. Tittar man på *Time Team* så har de flesta på sig någon form av skjorta och jeans, är det kallare så har de någon tjockare tröja över. Den som sticker ut mest är Phil Harding som har sin signaturhatt på sig, men det är å andra sidan också den enda riktigt stora skillnaden. Arkeologerna här ser ut som plockade från gatan, de är oftast klädda som vilken vanlig människa som helst. Regnar det så ser man dem i regnkläder/regnponcho men

tar man dessa arkeologer ut ur sitt arkeologiska sammanhang så skulle nog väldigt få kunna peka ut dem som arkeologer. Det är egentligen bara en i *Time Team* som sticker ut, det är en tjej som man oftast bara ser i bakgrunden. Hon har långa röda dreadlocks som når till midjan och armébyxor, dock tror jag inte att detta nödvändigtvis skulle markera henne som arkeolog utan snarare tillhörande någon subkultur. Det finns visserligen en sak som särskiljer dem något men det är en liten detalj som inte drar stor uppmärksamhet till sig, nämligen att alla grävare har kraftiga kängor. I *Utgrävarna* är det samma sak, de flesta arkeologerna har relativt vardaglig klädsel på sig med det eventuella undantaget av en som har blå snickarbyxor på sig. Inte heller marin arkeologerna i *Vrakletarna* utmärker sig mer än att de är förnuftigt klädda för sin omgivning, dvs. de är klädda något sånär som sjömän. Bo Knarrström i *Svenska slag* skiljer sig något från denna grupp då man får se honom i något andra munderingar. Knarrström är mer av en actionarkeolog till sin klädnad då han ibland visar sig i läderjacka eller annan äventyrsinspirerad klädsel. Inte för att han skulle sticka ut speciellt mycket ur en folksamling på grund av det, men det finns en scen i *Svenska slag* som sticker ut extra mycket. Det är en scen i del 3 när Knarrström går runt med en metalldetektor och en självlysande grön väst. Man skulle inte kunna tro det när man tittar på dessa program, men de flesta arkeologer idag går klädda i sådana västar eller självlysande overaller ute på grävningar i Sverige. Den enda säkerhetsutrustning man annars ser är att arkeologerna i *Time Team* måste ta på sig skyddshjälm när en grävmaskin gräver.

En intressant sak som man kan se tydligt i *Time Team* och även lite i *Utgrävarna* och *Vrakletarna* är de arkeologiska diskussioner som arkeologerna för med varandra. I och med att de alla är specialister på olika saker så diskuterar de ofta saker mellan varandra. De går även och frågar varandra ibland vad de tror om olika fynd och deras innebörd. Inte har de med specialister som ska hjälpa med datering och identifiering av en regions specifika fynd. Ska de leta efter något romerskt så har de med sig en romersk expert och så vidare. Nu vill jag inte på något sätt förmedla bilden av att de springer fram och tillbaka som yra höns så fort de hittar något för att ta reda på vad det är. Nio av tio gånger har de inga problem med att identifiera fynden. Experterna verkar primärt användas som dateringshjälp och vid kluriga fynd. Det signifikanta med detta är att man dels låter tv-tittaren ta del av tanken och bestämningsprocessen och dels visar man att arkeologer inte är allvetande utan behöver kolleger med expertis ibland. Även i *Utgrävarna* och *Vrakletarna* kan man se en hel del arkeologisk diskussion. Man diskuterar allt från kontext, vad ett fynd är, till vad man egentligen ser i undervattenskameran, det senare är då mest aktuellt i *Vrakletarna*. Även i

Utgrävorna tar man in experter, men dessa är för det mesta historiker som är insatta i den histori som man försöker gräva fram.

Glädjen att upptäcka, glädjen att hitta svar, det är två saker som jag tycker lyser igenom mycket i dessa serier. Alla arkeologer är glada och gillar sitt jobb. I *Svenska Slag* är Bo Knarrström oftast synligt glad och skojar obehindrat med programledaren i del 3 när de letar ammunition i Lund. Gänget i *Utgrävorna* ser man också nästan alltid glada, det är ingen skrattfest precis men det är enligt mig generellt en märkbart glad stämning. Samma gäller för *Vrakletarna*. Det kan vara kopplat till att man för det mesta ser arkeologerna precis när eller efter de har hittat något men generellt verkar de vara en glad skara. *Time Team*-gänget är ännu mer öppna med sin glädje, de skojar ofta med varandra och ser nästan alltid glada ut. Glädje är något jag inte tagit upp tidigare bland filmerna eller dokumentärerna eftersom den inte gjort sig tydlig där. Inte så att arkeologer annars verkar surmulna eller liknande, deras generella humör har helt enkelt inte varit så universellt unisont att det registrerats. Nu ska man inte underskatta producenternas del i denna glädjespridning, man kan ju medvetet klippa så det ser mer positivt ut, inte för att påstå att det var dålig stämning under inspelning. Hur fallet än må vara så får man tydligt intrycket av att arkeologer generellt är en lycklig yrkesgrupp.

Engagemang, precis som glädje, brukar ofta skina igenom när man ser en person. Det kan vara svårt att sätta fingret på hur engagerad en person är, men generellt är det tydligt. Ett exempel på när det är svårt att se är *Svenska Slag*. Bo Knarrström är visserligen aktiv och berättar och visar, så han verkar inte helt oengagerad. Han deltar i ett flertal experiment vilket skulle kunna vara klara tecken på engagemang. Men det finns en stor möjlighet att de experimenten bestämts att de ska göras av producenten och att Knarrström endast är med för att kontraktet säger det. Om så är fallet är han inte direkt engagerad. Just Knarrström har den nackdelen mot de andra också att programmet han är med i inte primärt fokuserar på arkeologi och han ges få tillfällen att visa ett stort engagemang i rutan. I *Vrakletarna* får man också en lite delad uppfattning, det märks tydligt att vissa är mycket engagerade när de sitter uppe hela nätter för att gå igenom sökresultat och det medför klara risker när man dyker på stort djup, å andra sidan är avsnitten gjorda så att det mest känns som att inget händer och folk bara sitter och rullar tummarna. I *Utgrävorna* verkar arkeologerna inte alls speciellt engagerade i sina utgrävningar. Bilden man får av dem är att de går runt, gräver på lite halvt om halvt på slumpvis utvalda platser och sedan berättar de historien med hjälp av andra medel än arkeologi. I både *Utgrävorna* och *Vrakletarna* verkar det inte som att det egentligen gör

något om man inte får några direkta svar, det är synd och ingen gillar det men det blir inte något av det. I *Time Team* däremot ser man ett helt annat engagemang hos arkeologerna. Finner man inte svar på de frågor man ställt så öppnar man nya schakt och gräver på nya ställen, letar svar på andra platser. Man ser tydligt att de vill lösa det mysterium de står framför och det är inte mycket som kan stoppa dem. Nu är det ju möjligt att de är mycket engagerade i samtliga av serierna, men jag anser inte att det syns i de flesta av dem.

En annan sak som jag tycker att de är dåliga på i *Vrakletarna* och *Utgrävarna* är att förklara arkeologin. De kan visa något fynd och förklara lite ytligt om dem men i det stora hela så verkar arkeologin användas bara för att de ska ha fynd att visa upp. Nästan all information de ger verkar komma från historiker, böcker och berättelser som gått i folkmun. I *Svenska Slag* förklarar Knarrström varför man hittar olika fynd på vissa platser, varför de ser ut som de gör, vad som händer när pistolskott och kanonkulor träffar sina mål och så vidare. Han berättar om hur arkeologen måste tänka när han ska lösa mysteriet med vad som hänt. Nog för att han inte har lika stora genomgångar som de i *Time Team* men å andra sidan handlar inte *Svenska slag* om arkeologi utan använder sig av det. I *Time Team* är det lite annorlunda. I och med att arkeologin står i fokus och är det primära verktyget så förklarar man mycket mer av det man ser i sina schakt. Exempelvis förklaras hur man kan se en byggnads olika faser genom att titta på murbruk och hur tegelstenen ser ut. Man förklarar vikten av den kontext som man finner fynden i. I *Time Team* har de även konstant med en landskapsarkeolog som letar efter tecken i terrängen som kan underlätta letandet efter var man ska gräva. Alla hans iakttagelser förklaras och motiveras. Den enda nackdelen med *Time Team* är att folk kanske börjar tro att vanliga arkeologiska utgrävningar har tillgång till dessa massiva mängder grävare, maskiner, hjälpmedel osv. och att de därför kommer att finna alla riktiga utgrävningar spartanska.

Självprofilering

Här presenteras de observationer av arkeologer bortom kamerorna. Jag kommer att titta dels på hur arkeologer presenterar sig själva på Internet och dels kommer jag att intervjua några arkeologer. Av dessa är intervjuerna utan tvekan den mest direkta metoden och utöver att filma arkeologer i lönnedom den som jag bedömt som mest sannolik att ge mig tillförlitlig information om hur arkeologer som grupp är. Men man ska inte underskatta vikten av Internet som källa, dels är Internet tillgängligt för många och speciellt unga söker ofta hellre på nätet

än någon annanstans, dels presenterar många arkeologer sig själva på exempelvis institutionens/arbetsplatsens hemsida. Vilka Internetsidor jag tittat närmre på och varför står beskrivet under metoddelen i uppsatsen.

Internet

Internet är en nästan oändligt stor källa till information som bara blir större. Många använder sig av denna informationskälla för att söka svar på frågor, men alla som varit på Internet vet att det svärmar av inkorrekt information. Så när man söker svar så får man gå till så tillförlitliga källor som man kan hitta. Om frågan man vill ha svar på råkar vara: Vad gör arkeologer egentligen? Så är det mest förnuftiga att titta på arkeologernas egna hemsidor.

Ser man på olika universitets arkeologiska institutioners hemsidor så kan man oftast finna en sektion där arkeologerna presenterar sig själva. Dessa presentationer varierar kraftigt från person till person, men det finns en sak gemensamt för alla. Alla inkluderar sina meriter. Man får i regel mer känslan av att man läser en CV än en presentation av en person. Det finns vissa undantag där man får mer insikt i skrivarens personlighet och långt ifrån alla är strikta, men dessa ger ändå inte någon direkt bild av hur arkeologer är. Det ger visserligen en förträfflig bild över vad arkeologer gör eftersom många forskningsprojekt beskrivs och förklaras. Tittar man istället på andra delar av dessa hemsidor så finner man ibland texter avsedda att förklara just vad man lär sig och sysslar med som arkeolog. Av de fyra universiteten Lund, Uppsala, Göteborg och Stockholm som jag tittat närmre på så är det bara Stockholms hemsida som inte med lätthet leder en till information om ämnet. Lund och Göteborg har väldigt likartade informationssidor där man lägger vikt på studiet av människa, samhälle och kultur. Ämnet förklaras på ett relativt akademiskt vis och man får en god bild av vad man kan förväntas lära sig och vad ämnet innefattar. Värt att notera är att på Göteborgs sida finns en bild av en arkeolog som gräver och på Lunds hemsida är det bilder på en grävplats och en rad artefakter. Något som betonar rollen av artefakter och grävningar inom arkeologin som ämne. Uppsala gör på ett annat sätt. De har en pdf-fil som man får öppna vari man kan läsa om vad man gör på deras institution. Denna text är inte lika flytande eller lika informativ som de andra men det finns mycket mer text rörande andra aspekter av arkeologi så som egyptologi och klassisk arkeologi. Dessa sidor ger en bra bild av ämnet i sig men inte av personerna som utövar det(www.ark.lu.se, <http://www.arkeologi.uu.se/>, <http://www.archaeology.su.se/>, <http://hum.gu.se/institutioner/arkeologi/>).

Tittar man på de sidor som är från ickeakademiska arbetsplatser så finns det i regel ingen information alls om ämnet arkeologi. Precis som på universitetens sidor finns det personalbeskrivningar som mest påminner om CV:n. Det finns naturligtvis information om vad företagen gör men det är inte konstigt, informationen är dock inte mer informativ än att de gör arkeologiska förundersökningar eller håller föredrag. Dock finns det bilder på folk som gräver i schakt och bilder på artefakter på samtliga sidor. Den som sticker ut från de andra jag tittat på är Malmö Kulturmiljös hemsida, då den utöver sina arbetsuppgifter också listar ett antal aktuella projekt. Det finns även länkar till dessa där man kan läsa mer om dem, var man kan få ännu mer information osv. Det står dock inget om arkeologerna själva. Man får alltså även här bara en bild av vad arkeologer gör, inte riktigt hur eller hur de som gör det är (<http://www.malmo.se/kulturmiljo>, <http://katalogen.kthnoc.se/kat/business/corporations/culture/archaeologists> med samtliga underliggande länkar.).

Slutligen har jag de länkar som är kvar från sökningen men som inte platsar under någon av de två tidigare kategorierna. Dessa kommer jag för enkelhetens skull ta länk för länk. Jag börjar med en länk jag fick upp till Arbetsförmedlingen och deras beskrivning av yrket. Här får man en noggrann beskrivning av vad som krävs i arbetet, vad man gör, ens framtidsutsikter, eventuella arbetsplatser osv. En mycket detaljerad beskrivning ges av yrket och via den kan man få en vag bild av vilka egenskaper en person som arbetar som arkeolog måste ha. På denna sida finns en bild och där ser man en hand som håller upp stenartefakter. Nästa länk var till Wikipedia, ett gratis uppslagsverk på Internet som vem som helst kan skriva in i och ändra. Många använder sig av Wikipedia trots dess uppenbara risk för att innehålla fel information. Till båda de Googlesökningar jag gjorde fick jag upp en Wikipediaträff, dvs. en för arkeologi och en för arkeolog. Båda texterna på Wikipedia innehåller precis sådan information som man kan förvänta sig i ett uppslagsverk, mycket svepande och generell information. Under arkeologi står det lite om arkeologisk teori, arkeologisk praktik, betydelse och bakgrund. Trots att teori-biten nämns så står det inget om arkeologisk forskning eller arkeologers del i tolkandet av artefakter utan fokus läggs på att vi gräver upp artefakter och katalogiserar dem. Under arkeolog står det i princip att vi gräver och dokumenterar det vi gräver upp. Nästa länk förde mig till Internetversionen av tidningen Göteborg City där man uppmuntras söka till arkeolog trots att det är efter sista inlämningsdatum eftersom man kan ta in arkeologer ändå. Roligt nog så står det inte mycket mer om arkeologi än så men bilden som följer med artikeln visar två arkeologer som gräver

fram ett skelett. Den sista länken jag fick fram ledde mig till en sida av arkeologen Martin Rundkvist där han länkar till en hel del intressanta texter rörande arkeologi. Det finns även en länk till hans blogg där han skriver om arkeologiskt relaterade saker. Problemet med denna sida är att jag inte tror att någon ickearkeolog eller redan arkeologiskt intresserad skulle orka läsa igenom dessa texter. De är skrivna med litet typsnitt, tätt sammanpackade och byråkratiskt skrivna.

Intervjuer

Det är naturligtvis helt omöjligt att kartlägga exakt hur arkeologer beter sig eftersom varje individ beter sig olika. Det jag primärt vill åstadkomma med dessa intervjuer är att se om det finns några gemensamma trender, om man kan se klara likheter mellan de klassiska fiktiva arkeologstereotyperna och de yrkesverksamma arkeologerna. Tittar man på de fem akademiska arkeologerna jag har intervjuat så ser man att majoriteten går klädda i vanliga komfortabla kläder och skulle inte kunna urskiljas i en folkmassa. Ingen känner heller något tvång att klä sig på något speciellt sätt, utöver än till mer festliga/fina sammanhang. Alla fem har dessutom någon slags separata grävningskläder, antingen gamla plagg som slits ut och kastas eller mer oömma arbetskläder. Ingen går klädd som om de vore på en grävning till vardags. När det gäller kontakt med allmänheten så varierar det kraftigt, 3/5 pratar bara med allmänheten någon gång om året medan de andra 2/5 talar med allmänheten från en gång i månaden till en gång i veckan. Samma 3/5 söker inte heller upp allmänheten för att prata med dem, de tar oftast de möjligheter de får och har inga problem att prata vid utgrävningar men möjligheterna dyker inte upp. De andra 2/5 söker å andra sidan upp möjligheter att prata med allmänheten. Alla anser å andra sidan att det tillhör arkeologin att prata med allmänheten och att det är en viktig del. Alla gillar också sitt jobb som arkeolog trots att de flesta jobbar mer än de anser att de borde och jobbar lite hela dygnet. Det är också tydligt att de inte drivs av monetära anledningar när det kommer till avancemang inom yrket. Det kan vara omväxling eller personlig utveckling eller eventuellt för att få arbete över huvud taget men inte för att få mer pengar. Dessa fem arkeologer har i snitt 3,6 specialtområden var och alla anser sig vara generalister, 2 anser sig vara generalister och specialister samtidigt då de menar att man måste veta lite om allt i yrket men måste specialisera sig för bland annat forskning. Dessa arkeologers egna stereotypbilder av en arkeolog var mycket likartade. Alla beskriver någon form av grävande arkeolog, vanligtvis man, antingen klädd i kaki eller blå arbetskläder och

som gräver utomhus. Bara en av a fem lägger till ett karaktärsdrag, nämligen att arkeologen har ett öppet sinne (Intervjuer 1 - 5).

Arkeologerna på Malmö kulturmiljö var mycket lika i sina svar men samtidigt hade de vissa olikheter. Precis som akademikerna klär de alla sig generellt ledigt och ingen känner att de har något speciellt klädtvång. Sedan kommer vi till den första stora skillnaden. Arkeologerna vid Malmö Kulturmiljö har en standardiserad grävningsskjorta så att alla ser likadana ut på grävningar. De har lysande västar och/eller jackor och byxor, säkerhetsskor med stålhätta, och hjälm, till skillnad från akademikerna som bär sina egna kläder. Kontakten med allmänheten verkar vara något vanligare här men det varierar mycket. Vissa har kontakt dagligen med folk som ringer och frågar om saker, andra har nästan ingen kontakt. 2 hade lite kontakt, 2 mycket och den resterande hade varierande. Ingen undviker dock kontakt med allmänheten på något sätt, de utsätts bara inte för det. Liksom akademikerna anser de att det är en del av jobbet att prata med folk. 5/5 gillar sitt jobb. De har alla jobbat under sporadiska tider under någon tid i sin karriär men just nu så var det bara 2/5 som jobbade mycket efter arbetstid och hemma. Av de andra 3 hade minst 2 barn. På fråga nio så fick jag nästan samma svar av alla, de ser arkeologyrket som ett jobb de gillar men inte som en karriär i den mening att de är ute för att avancera i titlar eller använda det som språngbräda till andra jobb. I likhet med akademikerna så anser sig alla vara generalister eller specialiserade generalister och har i snitt 2.8 expertområden per person. Ingen av de 5 hade någon speciellt präglad bild av en stereotyp arkeolog, 3 sa inledningsvis att de inte hade någon bild alls. De två resterande gav en vag bild av en grävande arkeolog och en person som gör anspråk på att syssla med allmänmänskliga frågor men som i själva verket sysslar med frågor som berör få (intervju 6-10).

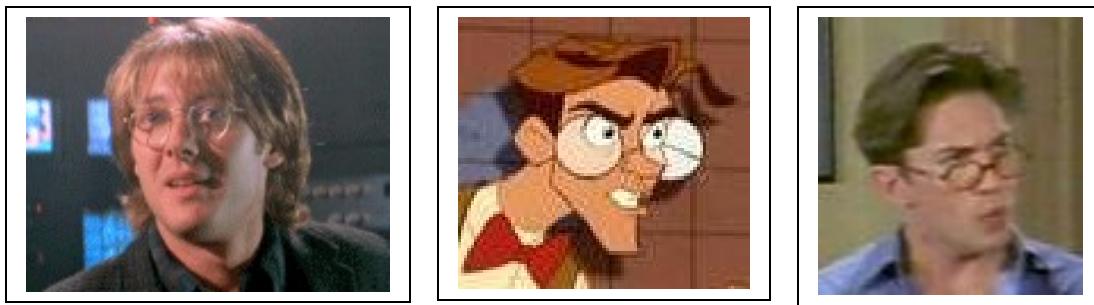
Avslutande analys

Hur framställs arkeologer i tv-program och spelfilmer?

Initialt så kan man konstatera att det är en stor skillnad mellan hur arkeologer presenteras i filmer och serier som faller in under den fiction kategorin jag har använt mig av och de arkeologer som visas i de program som faller in under non-fiction. Den absolut största skillnaden är förekomsten av actionarkeologen i fiction. Arkeologen är inte bara djupt insatt i många olika kulturer, kan många språk, känner till mycket stor del av varje kulturs legender och deras historia, han kan också föra sig i strid, han är kvicktänkt och ofta också attraktiv (Holtorf 2007 s62-75). Sandberg benämner dem som "Äventyraren som arkeolog" och där

tycker jag hon har formulerat sig mycket väl (Sandberg *in press*, s43). För dessa karaktärer är allt som oftast inte arkeologer utan äventyrare. Det är min uppfattning att äventyrare och arkeolog på något sätt blivit synonymer efter att Indiana Jonesfilmerna slagit igenom. Jag finner dock Sandbergs kategorisering av kvinnliga arkeologer överflödigt då det i grund och botten är en äventyrande arkeolog fast kvinnlig (Sandberg *in press*, s45). En subgren till den äventyrande arkeologen är något jag skulle vilja kalla den ofrivillige äventyraren. Karaktärer som Nigel Bailey, Dr Daniel Jackson och Milo James Thatch hör till denna kategori. Ingen av dem är egentligen på något sätt förberedd på ett äventyr, de är inte praktiskt lagda, men mycket smarta på ett akademiskt vis och oftast besitter de en oskyldig charm som gör att de får flickan på slutet. Dessa karaktärer kommer dock snabbt in i sina roller och går från akademiker till äventyrare under filmens gång. De har dessutom en tendens att se rätt lika ut.

(Bild 1, 2, 3, visandes Dr Jackson, Milo och Nigel. Likheten är slående)

Att äventyrare ses som arkeologer på film tror jag bottnar i tre orsaker. För det första är det lätt att uppfatta arkeologer som händiga utemänniskor i och med att man för det mesta ser dem när de är ute och gräver. För det andra tror jag arkeolog är ett praktiskt yrkesval för en äventyrare eftersom ämnet ger stor kunskap om de värdefulla artefakter man vill lägga vantarna på. För det tredje tror jag att det har och göra med Indiana Jonesfilmerna. Jag tror att de har haft sådan enorm genomslagskraft att de enskilt påverkat folks uppfattning att alla äventyrare måste vara arkeologer när det egentligen är väldigt få som är det.

Nästa tydliga sätt som arkeologer porträtteras på är som äldre akademiker (Sandberg *in press* 41ff). Karaktären är inte bunden till arkeologi utan finns inom alla vetenskaper och kan liknas vid den galne vetenskapsmannen. Dessa karaktärer är oftast väldigt drivna, på gränsen till maniska, i sitt sökande på svar. Jämför man med riktiga arkeologers arbetsscheman så kan man förstå att arkeologer lätt kan ses som nästan besatta då de arbetar rätt mycket. Den klassiska akademiska klädseln som dessa karaktärer har kan ses som överdriven i våra ögon

eftersom få svenska akademiker är klädda så. Dock så kan man se i flera dokumentärer att äldre män som är professorer i England eller USA är klädda så (t.ex. *Secrets of Ancient Empires* 2001). Naturligtvis är dessa karaktärer en överdriven version av hur verkliga professorer är men i just spelfilmer är de kanske mer lämpade.

Nästa typ av arkeolog man kan se är arkeologer klädda som vanligt folk. Jag har främst sett dem i de non-fictionserier som jag tagit upp. Ser man på arkeologerna i *Time Team*, *Utgrävarna* och *Svenska slag* så är det klädda som vilken västerländsk person som helst. En slags *casual wear*-arkeologer. Den här typen av arkeolog är den som minst utmärker sig som arkeolog visuellt, inom denna kategori faller oftast alla de personer som har en arkeologisk studiebakgrund men som inte jobbar med akademisk forskning eller utgrävningar. Exempelvis har många anställda på museum bakgrund inom arkeologin.

I dokumentärerna finner vi också nästa sätt att visa upp arkeologer, som expertkommentatorer. Detta är inte så mycket en typ av arkeolog istället ett exempel på hur arkeologen används. I dokumentärer kan man se både akademiska arkeologer som sitter vid sina skrivbord och berättar och actionarkeologer vid sina schakt som håller upp det senaste fyndet (*Secrets of Ancient Empires* 2001, *Egypt secrets of the pharaohs* 1997, *Pyramids mummies & tombs* 2002). Men de kan liknas vid de expertkommentatorer som finns inom sportens värld. Man har en ordinarie berättare/kommentator som pratar matchen/dokumentären igenom men sedan har man en expert som kommer in lite då och då och berättar och informerar. På så sätt får tittaren en trygghetskänsla att informationen stämmer eftersom experterna säger det. En annan, mer akademisk, liknelse är att jämföra det med fotnoter i en rapport. Precis som man kan hänvisa till en forskares tidigare arbete genom en fotnot kan man i en dokumentär hänvisa till en expert.

Arkeologer kan ha många andra roller i filmer, dokumentärer och i verkligheten och min indelning är inte den bästa och tillgodoser inte alla förhållanden. I Cornelius Holtorfs indelning av olika arkeologer i massmedia finns exempelvis D- typen. En slags arkeolog som fungerar som detektiv (Holtorf 2007 s75ff). Denna typ av arkeolog har jag inte med för jag anser inte att jag sett arkeologer visade på det sättet i det material jag tittat igenom, även om jag erkänner att denna typ av arkeolog säkert finns. När Bodil Petersson ser på hur arkeologer beskrivs i tidningsartiklar, ser hon på dem som är vardagsnära och de som jagar spår (Petersson 1994 s38). Detta synsätt delar upp efter andra kriterier än jag har sett som primära

men är inte felaktigt på något sätt. Welinder delar in arkeologer i de fyra kategorierna professionella, amatörer, övriga (folk som kanske gör någon enstaka arkeologisk arbetsinsats men inte riktigt kvalificeras in på de andra kategorierna), och fantasi arkeologer (Welinder 1987 s31ff). Detta är ännu ett helt annorlunda sätt att se på saken. Welinders synsätt speglas mycket av en annan diskussion som han ofta tar i samband med analys om arkeologers indelningar, nämligen att det inte finns någon utbildning som slutar med en examen i arkeologi (Welinder 2000 s 30f). Alla människor har olika infallsvinklar och alla är viktiga.

Men trots alla olikheter i de olika bilder och användningsområden som massmedia har av och för arkeologer så är det vissa saker som är konstanta. Jag har inte sett en enda arkeolog visas som dum utan var enda en har varit smart, bildad och oftast också relativt snabbtänkt. Inte en enda arkeolog har heller varit en generellt negativ person utan de har alla varit relativt glada, positiva och trevliga. Dessutom är majoriteten av alla arkeologer personer som verkar ha en god moralisk kompass. Att nästan samtliga arkeologer besitter dessa egenskaper är något som jag måste säga känns oerhört smickrande som kommande arkeolog.

Hur framställs arkeologi i tv-program och spelfilmer?

Ämnet arkeologi framställs i de flesta spelfilmerna som glorifierad gravplundring. Indiana Jones, Lara Croft, Ben Gates med flera springer runt i tidigare okända gravar, tempel mm och ignorerar allt annat än den artefakt de är ute efter. Man lägger enorm vikt på enskilda, unika och monetärt värdefulla artefakter. Detsamma gäller i hög grad även de serier som innehåller fiktiva arkeologer, speciellt i *Relic hunters* där varje avsnitt kretsar runt en speciell artefakt. De få gånger man hör Jean Luc Picard prata om arkeologi i *Star Trek tng* brukar det också handla om någon artefakt. *Stargate* är aningen bättre då man många gånger kan se arkeologen Daniel Jackson leta igenom hyllmeter av referenslitteratur innan han vet vad han hittat, men även *Stargate* är ofta artefaktorienterad när det kommer till den arkeologiska biten.

I dokumentärer och serier innehållande verkliga arkeologer porträtteras arkeologin annorlunda. Oftast betonas en historia eller händelse och artefakterna, även om de är viktiga, kommer i andra hand. I exempelvis *Utgrävarna* används de arkeologiska fynden många gånger för att bekräfta redan känd kunskap. Även i *Time Team* där man verkligen lyfter fram så många aspekter av arkeologin man kan är historien om det som grävs ut det primära. Arkeologi är ett vetenskapligt verktyg som historieberättarna använder. Den arkeologiska vetenskapen porträtteras ofta också som mycket säker, man hör arkeologer berätta exakt hur

det var för flera tusen år sedan utan att uttrycka några tveksamheter. Trots detta så visas den arkeologiska processen nästan aldrig. Svaren kommer men man får aldrig riktigt veta varifrån. Den enda programserien som faktiskt visar den arkeologiska processen i stor utsträckning är *Time Team* och där känns det givande. I och med att man tar del av processen så förstår man den. Att hela förståelseprocessen inte kan vara med i en dokumentär är förståeligt då man har begränsad tid och ofta presenterar ett svar och inte en väg till svaret. I och med att upplägget är som det är så får man fundera på om det kanske inte är så att majoriteten av de som tittar bara vill ha svaren och sedan struntar i processen. Visserligen blir det vanligare och vanligare med serier som *CSI* och *House* där hela programmet är en sökande process och klassiska deckare uppskattas fortfarande av många. Inom ämnet arkeologi finns det redskap av detektivarbete som visas i dessa typer av serier och det skulle kunna utnyttjas bättre i många dokumentärer.

Hur väl överensstämmer de bilder som ges med yrkesverksamma arkeologers bild av sig själva?

Jag har lagt fram olika bilder av hur både arkeologer och fiktiva arkeologer är, allt efter mina egna observationer. I det filmmaterial jag gått igenom har jag identifierat tre huvudtyper. Vi har den äventyrande actionarkeologen, den akademiska arkeologen och den vardagligt klädda arkeologen. Dessa indelningar kan sägas vara kläd- eller stilbaserade, men det är inte hela sanningen. Kläder och stil spelar en roll men det finns andra bedömningskriterier som jag hoppas jag har gjort tydligt i tidigare stycken. Ska man gradera de olika typerna så hamnar äventyraren och akademikern i var sin ända med de vardagliga i mitten. Actionarkeologen söker nästan aldrig upp böcker och kollar upp saker, gör lite forskning, spenderar istället all tid i fält eller på äventyr. Han är ofta mycket social, relativt ung och attraktiv. Akademikern är raka motsatsen, spenderar all sin tid i bibliotek och forskar. Han har inte varit i fält på länge, är gammal och har bristande sociala egenskaper. Dessa två arkeologbilder är extremer med en sammanbindande massa i mitten. Extremerna är de vanliga karaktärerna i filmer men förekommer i dokumentärer också. Den tredje, mellangruppen, är å andra sidan den som mest verkar överensstämma med arkeologers bild av sig själva. Detta är de arkeologer man primärt ser i non-fiction-serierna. Deras grävningskläder är antingen vanliga oömma kläder eller gamla kläder som de sliter ut. De vet i regel vad de hittar i jorden, även om de rådfrågar andra eller diskuterar fynden. De gillar alla sitt jobb och det lyser igenom. Med detta sagt så finns det ändå arkeologer som man klart identifierar som akademiker eller mer äventyrliga.

Detta är inte så konstigt egentligen. Filmvärlden har en tendens att göra karaktärer mer extrema för att skapa en mer intressant historia. Eventuellt sätta normala människor i extrema situationer för att få mer radikala reaktioner som exempelvis i *War of the worlds* som släpptes 2005 där man följer Tom Cruise och ser hur han hanterar en invasion från utomjordingar. Detta ser man inte i verkligheten speciellt ofta. Människor som Indiana Jones kan inte finnas i verkligheten eftersom de skulle dö illa kvickt, men hjälteprägeln de sätter letar sig in i vårt undermedvetna. Dessutom är alla hjältar i filmer relativt lika, de måste vara handlingskraftiga och kunniga för att överleva. Om en arkeolog råkar bli hjälte så måste ju han/hon besitta samma egenskaper. Som jag redan påpekat ett antal gånger så får man inte se det som en arkeolog som är hjälte utan en hjälte som råkar vara arkeolog. Nästan alla arkeologer jag intervjuade hade en actionarkeolog som stereotyparkeolog och om arkeologer själva tycker det så är det ju inte konstigt att andra också gör det. Man bör också hålla i minnet att alla yrkesgrupper man ser i filmer är förvrängda i förhållande till verkligheten, även om bilderna oftast innehåller en pixel av sanning.

Slutligen i detta stycke skulle jag vilja lägga fram min syn på hur detta kan användas. Föga oväntat har det väl varit att filmens värld inte stämmer överens med vår egen. Filmer har andra syften än dokumentärer, talar med ett annat språk, använder andra verktyg och förvränger samhällets syn på forntiden (Zander 2006 s11-41). Många har märkt och påpekat detta före mig och många kommer säkert göra det efter mig. Det är inte här jag tycker vi ska bränna vårt krut. Låt filmvärlden ha sina stereotypa bilder av arkeologer, de är oftast väldigt smickrande och skapar på sitt eget sätt ett intresse för ämnet som bara är ren bonus utöver det intresse vi själva genererar. Folk har sina egna föreställningar om det förflutna och de kommer alltid att ha dessa, de kommer dessutom inte alltid att stämma med verkligheten. Folk har romantiserade bilder av det förflutna som speglar vår tid och många semesterar i det förflutna i vikingabyar och medeltidsstäder. Eftersom vi ofta försöker finna forntiden ur de då levande människornas perspektiv så krockar dessa bilder lätt (Petersson 2003 s376). Vi som arkeologer ska inte tro heller att vi står på jämn fot mot filmmakare, det gör vi inte. För dem är vi ett verktyg som de ibland använder för att det passar dem. Där vi har mest makt att påverka är istället dokumentärerna och de historiska serier som nu börjar ta fart. Kan vi övertyga producenter att göra mer serier i stil med *Time Team*, *Utgrävarna* och *Vrakletarna* och vi lär oss visa och förklara på ett spännande och roligt sätt så kommer vi börja ändra bilden av oss automatiskt. Tv är ett medium väl överlägset att stå och hålla föredrag, prata vid utgrävningar mm. Dessa saker är väldigt viktiga och är en stor del av den kontakt vi har med

de vars historia vi gräver fram, men ska vi rättfärdiga oss i dagens samhälle måste vi nå fler människor än dessa medel ger möjlighet till.

Sammanfattning

I denna uppsats har jag sökt svaret på följande frågor:

- Hur framställs arkeologer i tv-program och spelfilmer?
- Hur framställs arkeologi i tv-program och spelfilmer?
- Hur väl överensstämmer de bilder som ges med yrkesverksamma arkeologers bild av sig själva?
-

Detta har jag gjort genom att se filmer, fiktiva tv-serier, dokumentärer och icke-fiktiva tv-serier. Jag har analyserat dessa och sedan jämfört dem med hur arkeologer beskriver sig själva och sin vetenskap i intervjuer och på Internet.

Jag har funnit tre huvudtyper av arkeologer i filmmaterialet, actionarkeologen, akademiska arkeologen och normalarkeologen. Samtliga urskiljer sig från varandra men har några gemensamma drag: intelligens, god moralisk kompass och generellt positiv. Bilden av normalarkeologen passar relativt väl in på hur arkeologer beskriver sig själva på internet och i de intervjuer jag gjort. Arkeologi som ämne brukar framställas som kunskapen om artefakter i spelfilmer och en vetenskap som kan hjälpa en tolka forntiden i dokumentärer. Dock så visar man oftast mycket lite av den arkeologiska processen i alla serier.

Referenser

Filmlista

Atlantis the lost empire (2001)

Indiana Jones: Raiders of the Lost Ark (1981)

Indiana Jones and the Temple of Doom (1984)

Indiana Jones and the Last Crusade (1989)

Lost treasure of Atlantis (1993)

Mummy, The (1999)

National treasure (2004)

Relic hunters (1999-2002)

<http://www.tv.com/relic-hunter/show/2470/episode.html> (länk hämtad 17 okt – 07)

Stargate (1994)

Stargate sg1 (1997-2007)

0305- *learning curve*

0408- *the first ones*

0707- *enemy mine*

Startrek (1966-)

<http://memory-alpha.org/en/wiki/Archaeologist> (länk hämtad 17 okt –07)

Captain's Holiday [TNG](#), Episode [3x19](#)

Production number: 40273-167

First aired: [2 April 1990](#)

"Qpid" [TNG](#), Episode [4x20](#)

Production number: 40274-194

First aired: [22 April 1991](#)

The Chase [TNG](#), Episode [6x20](#)

Production number: 40276-246

First aired: [26 April 1993](#)

Svenska slag (2007)

Time team (1994 -)
Tomb Raider (2001)
Utgrävorna (2005)
Vrakletarna (2007)

Dokumentärer

Egypt secrets of the pharaohs (1997)
Iceman: Hunt for a Killer (2003)
Pyramids mummies & tombs (2002)
Secrets of Ancient Empires (2001)

Internetsidor för internetsökningen

www.google.se
www.ark.lu.se
<http://www.malmo.se/kulturmiljo>
<http://www.arkeologikonsult.se/>
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Arkeologi>
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Arkeolog>
<http://afi3.ams.se/Go.aspx?chFrameCenterHexURL=687474703A2F2F6166669332E616D732E73652F59726B656E2F59726B65734265736B7269766E696E672E617370783F6959726B6549643D3134253230>
<http://katalogen.kthnoc.se/kat/business/corporations/culture/archaeologists>
<http://www.gt.se/nyheter/1.722487>
http://www.algonet.se/~arador/mr_arkeo_sv.html
<http://www.arkeologi.uu.se/>
<http://www.archaeology.su.se/>
<http://hum.gu.se/institutioner/arkeologi/>
Samtliga inhämtade 2007-12-11

Litteraturlista

Holtorf 2005	Holtorf C 2005, <i>From Stonehenge to Las Vegas. Archaeology as Popular Culture</i> , Oxford, Altamir press
Holtorf 2007	Holtorf C 2007, <i>Archaeology is a brand! The Meaning of Archaeology in Contemporary Popular Culture</i> . Oxford Archaeopress
Holtorf 2007	Holtorf C 2007, <i>Archaeology and the Media</i> , red Timothy Clark & Marcus Brittain, California, Left coast press, "An archaeological fashion show" s69 –88

Petersson 2003	Petersson B 2003, <i>Föreställningar om det förflutna: Arkeologi och rekonstruktion</i> , Lund, Nordic academic press
Sandberg <i>In press</i>	Sandberg C <i>in press</i> , <i>Arkeologi och identitet</i> , (red) Bodil Petersson & Peter Skoglund, "Jakten på den populära identiteten" s 39 – 56
Welinder 1987	Welinder S 1987, <i>Arkeologiska bilder</i> , Oslo
Welinder 2000	Welinder S 2000, <i>Arkeologisk yrkesidentitet</i> , Tromsø, det samfunnsvitenskaplige fakultet
Zander 2006	Zander U 2006, <i>Clio på bio: om amerikansk film, historia och identitet</i> , Lund, Historiska media

Uppsatser

Petersson 1994	Petersson B 1994, <i>Indiana Jones på Birka: Om arkeologisk popularisering och forskning</i> , Lund, D-uppsats, institutionen för arkeologi och antikens historia
Fält 2006	Fält P 2006, <i>Seriös forskning eller slumpmässigt gissande: hur arkeologi uppfattas i svenska dagstidningar</i> , Lund, B-uppsats, institutionen för arkeologi och antikens historia

Intervjuer

Från Lunds institution för arkeologi och antikens historia

Holtorf, Cornelius	Forskarassistent	2007-11-06
Nord, Jenny	Doktorand	2007-11-30
Olausson, Deborah	Professor	2007-11-26
Petersson, Bodil	Forskare, vik lektor	2007-11-26
Ödman, Anders	Lektor	2007-11-27

Från Malmö kulturmiljön

Björhem Nils	Förste antikvarie	2007-12-17
Gutehall Anders	Antikvarie/Redaktör	2007-12-17
Gruber Anette	Förste antikvarie	2007-12-17
Högberg Andres	Antikvarie	2007-12-17
Öijeberg Jan	Förste antikvarie	2007-12-17

Bilder

Bild 1

http://stargate.xele.org/fiche_13_0-jackson-daniel.htm hämtad 2008-01-06

Bild 2

http://www.norskanimasjon.no/pub/index.php/ffaf/anmeldelser/atlantis_en_forsvunnet_verden hämtad 2008-01-06

bild 3

http://home.claranet.de/uwe.peterson/private/moviefaces/actress/c/tc_relichunter0210.html hämtad 2008-01-06

Bilaga 1

Intervjufrågor

- Hur brukar du gå klädd på din arbetsplats?
- Finns det något tvång på klädsel eller har du någonsin känt dig manad att gå klädd på ett visst sätt?
- Hur är du klädd på utgrävningar?
- Hur ofta möter du allmänheten och svarar på deras frågor i dit jobb?
- Är det något du brukar undvika eller söka upp?
- Anser du att det är en av dina arbetsuppgifter att prata med allmänheten? om nej vems är det då?
- Gillar du ditt jobb? (kanske en banal fråga men jag anser att den bör ställas)
- Är ditt jobb en 8 – 16 grej sen kopplar du om eller jobbar du ofta övertid/hemma efter arbetstid? (lite för att få fram ”besatthetsgrad” aka engagemang hos arkeologer för att se om det speglar det som visas i filmer)
- Är detta en karriär för dig i den meningen att du vill avancera i graderna och tjäna pengar primärt eller är detta mer ett nöje som du får betalt att göra?
- Vad skulle du säga är ditt/dina expertområden?
- Anser du dig själv vara väldigt specialiserad eller är du mer av en generalist? (Kan behöva omformulering. Är mest ute efter att få en bild av vad arkeologer anser vara möjliga kunskapsnivåer, så jag har något att jämföra mot de personer i filmer som är lingvister, arkeologer, antropologer och osteologer allt i ett)
- Hur ser din version av stereotyp arkeologen ut?
- När du blir jagad av nazister, vandöda eller vandöda nazister på en utgrävning efter att ha återfunnit ett ovärderligt artefakt med mystiska/magiska krafter vad brukar du göra för att undkomma?